

ПЕДАГОГІЧНИЙ МОНІТОРИНГ ЯК СИСТЕМА

У статті розкривається сутність педагогічного моніторингу як системи, визначається склад, структура, системоутворюючі фактори та характеристики цієї системи.

Ключові слова: педагогічний моніторинг, система.

В статті розкривається сутність педагогического мониторинга как системы, определяется состав, структура, системообразующие факторы и характеристики этой системы.

Ключевые слова: педагогический мониторинг, система.

The article reveals the essence of pedagogical monitoring as a system, and determined the composition, structure, system-forming factors and characteristics of this system.

Keywords: the pedagogical monitoring, a system.

В останні роки необхідність своєчасного, повноцінного аналізу ефективності роботи загальноосвітнього закладу особливо гостро усвідомлюється теоретиками та практиками педагогіки. При цьому велику увагу приділяється розробці методів діагностики та виявленню реального рівня підготовленості майбутніх випускників.

Працюючи над підвищенням якості процесу навчання, колектив навчального закладу повинен мати систему отримання інформації про його результативність для бачення відхилень чи позитивної динаміки.

Нормалізація управління будь-якою системою не може не ґрунтуватися на об'єктивних знаннях про цю систему. Динамізм такої складної ієрархічної системи, якою є загальноосвітня сфера, потребує введення досконалої у технологічному відношенні та змістовної у своїй основі системи моніторингу.

Який склад, яку структуру і які характеристики має система моніторингу? Чи можна дати означення поняттю «система моніторингу»? Пошук відповідей на всі ці питання і є основною **проблемою** даної статті.

Мета статті – розкрити сутність педагогічного моніторингу як системи. Визначити склад, структуру, системоутворюючі фактори та характеристики цієї системи.

Першочергово ми звернемося до означення поняття «система». Якщо розглянути історію розробки визначень поняття «система», можна побачити, що кожне з них розкриває все нову сторону з його багатого змісту. Важливо те, що формування поняття «система» з терміну «система» йде через усвідомлення цілісності та розчленованості як природних так і штучних об'єктів. Це й отримало вираз у тлумаченні системи як «цілого, що складене з частин». Онтологічний відтінок вклав Л. фон Бергалаффі у своє визначення системи як комплексу взаємодіючих компонентів [7, с.174].

Система є форма подання предмету наукового пізнання. І в цьому сенсі вона є фундаментальною та універсальною категорією. Все наукове знання з моменту його зародження у Стародавній Греції будувало предмет пізнання у вигляді системи.

Визначення системи повинно включати не тільки сукупність, композицію з елементів та відношень, але й цілісну властивість самого об'єкту, відносно якого і будується система [7, с.178].

Не вдаючись докладно у результати досліджень значення поняття «система», сьогодні можна констатувати, що в науці немає жодного загальноприйнятого визначення цього поняття. Однак більшість дослідників підкреслюють наступні основні *ознаки системи*: по-перше, до неї входить певна сукупність елементів, взаємозв'язок та взаємодія яких обумовлює її цілісність; і, по-друге, система має властивість інтегративності, вона характеризується наявністю якостей, що не властиві окремим його частинам.

На наш погляд, саме у системі відбувається організація моніторингу, оскільки вона являє собою порядок, обумовлений планомірним, правильним розташуванням частин у певному зв'язку, а також суворою послідовністю дій [1, с.459].

З цієї точки зору, *система педагогічного моніторингу* – це сукупність закономірно пов'язаних один з одним елементів цілісної єдності, призначення якого – робота з інформацією, обробка інформації і т.п. Тобто система моніторингу – це *інформаційна система*, яка постійно поповнюється, що вказує на неперервність відстеження.

Означення педагогічного моніторингу як системи дають такі дослідники як Л.Ковдрашова [5, с.191], Н.Буркіна та Т.Лукіна [3, с.5], О.Майоров [2, с.201], О.Мітіна [6, с.69], Р.Яковлева [4, с.4] та інші.

Як цілеспрямоване відстеження моніторинг зберігає сукупність своїх елементів незалежно від об'єкту, що досліджується. Тобто моніторинг – це цілеспрямоване *системно організоване відстеження*, у склад якого входить ряд закономірно пов'язаних між собою компонентів. У той же час об'єкт, що відстежується, визначає зміст елементів системи моніторингу. Саме тому існує медичний моніторинг, моніторинг навколишньої середовища, педагогічний, освітній і т.п моніторинг.

Для того щоб глибше зрозуміти сутність педагогічного моніторингу, як системи, визначимо склад цієї системи, структуру, системоутворюючі фактори.

До числа *компонентів системи моніторингу* входять:

- 1) алгоритм діяльності, чи послідовність дій, поданий як *організаційна модель моніторингу*;
- 2) *пакет (банк) вимірювачів*, за допомогою яких відбувається збір інформації;
- 3) *джерела інформації*;
- 4) *база даних*, як інформація, що зібрана від джерел;
- 5) *інструментарій обробки інформації*, куди можуть входити різноманітні засоби математичної обробки інформації, в тому числі комп'ютер;

б) інформаційно-методичний банк, як сховище обробленої інформації;
г) користувачі інформацією, через них відбувається розповсюдження інформації.

З усіх вказаних елементів найбільш стабільним є організаційна модель як узагальнена схема організації моніторингу. На другому місці за стабільністю – пакет вимірювачів, оскільки їх типологія, як показує аналіз літератури, в цілому обмежена. На третьому місці – інструментарій обробки, оскільки в цілому він включає засоби математичної статистики.

Найбільш рухливі за своїм змістом такі елементи системи моніторингу, як джерела інформації. По суті, вони детерміновані характером об'єкту відстеження (медицина, екологія, погода, педагогіка і т.п.). Джерела інформації будуть визначати зміст бази даних, інформаційно-методичного банку, а також коло користувачів інформацією.

Структуру моніторингу як системи створюють взаємопов'язані елементи: мета його проведення, об'єкт дослідження, суб'єкти організації та здійснення моніторингу, комплекс критеріїв та показників оцінки, методи збору інформації, взаємодія яких забезпечує здійснення моніторингових вимірів (див. рис 1).

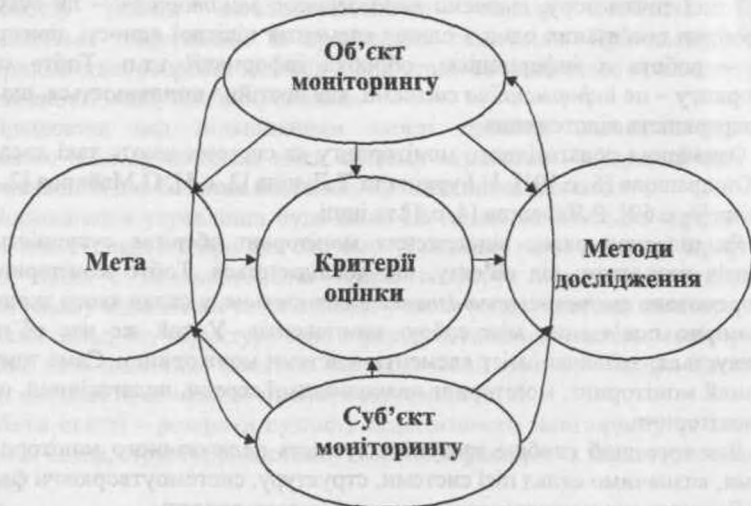

Рис.1 Система педагогічного моніторингу

Об'єктом моніторингу є якість навчання. У процесі моніторингових зрізів суб'єкти (функціональні служби освітнього закладу, адміністрація, вчителі, навіть учні та їх батьки, а також інші особи, що безпосередньо не пов'язані з освітнім процесом, але ті, що приймали участь у його проведенні (вчені, представники органів управління та ін..)) впливають на об'єкт з метою його вивчення, а від об'єкта, в свою чергу, надходить необхідна для суб'єктів інформація. Суб'єкти моніторингу, орієнтуючись на об'єкт, визначають мету

вивчення. Ці три види зв'язків (суб'єкти – об'єкт, суб'єкти – мета, об'єкт – мета) є *системоутворюючі*, вони забезпечують *цілісність системи моніторингу*, її реалізацію у процесі.

Системоутворюючим елементом системи моніторингу, як і будь-якої діяльній системи, є *мета*: щоб система працювала, необхідно визначити, заради чого вона повинна діяти. Наявність мети є визначальною ланкою у моніторинговому дослідженні. Мета як центральна нитка дослідження пронизує усі інші елементи системи моніторингу: виходячи з мети, виокремлюється комплекс критеріїв та показників оцінки, підбираються методи дослідження, вибудовується процедура проведення моніторингу; меті підпорядковані аналіз, інтерпретація та подальше використання моніторингової інформації.

Процес та обробка інформації про стан процесу навчання є однією з головних завдань моніторингу, а, значить, *інформаційний характер взаємодії* усіх суб'єктів процесу навчання є одним з найважливіших системоутворюючих факторів.

Схема 1. Характеристики системи педагогічного моніторингу

Фактично можна зазначити, що система педагогічного моніторингу – це *інформаційна система*. Адже інформаційна система являє собою систему, у якій протікають інформаційні процеси, що складають повний життєвий цикл

інформації: генерація, перетворення, розповсюдження, прийом, збереження, обробка (використання) та, за потреби, знищення.

Слід також відмітити, що система педагогічного моніторингу як інформаційна система може функціонувати як з застосуванням технічних засобів, так і без такого застосування.

Основні *характеристики* системи педагогічного моніторингу ми представили у вигляді схеми 1.

Опишемо кожну з поданих характеристик системи педагогічного моніторингу:

1. *Комплексна та аналітична.*

Педагогічний моніторинг являє собою об'єднуючий початок соціологічного, психологічного та медичного моніторингу з метою отримання цілісного уявлення про особистість школяра. Комплексний та аналітичний підхід моніторингового дослідження дозволяє осмислити реальні навчальні можливості учнів та всебічно проаналізувати умови й результати навчально-виховного процесу.

2. *Відкрита та діяльнісна.*

Розробка у процесі моніторингу рекомендацій та прийняття рішення з їх практичного втілення є точкою перетину моніторингу як системи, з системою управління, що виступає для нього зовнішнім середовищем. У процесі здійснення педагогічного моніторингу йде постійний обмін інформацією з цим середовищем. Моніторинг, таким чином, виступаючи підсистемою управління, є відкритою, діяльнісною системою. Тому й ефективне функціонування, й розвиток подібної системи обумовлене ступенем її відкритості, ступенем ефективності цього інформаційного обміну.

3. *Штучна та спеціально організована.*

Усі природні системи підпорядковуються лише природнім об'єктивним законам природи, а штучні системи – суб'єктивним законам, принципам і правилам, що встановлені самою людиною. Важливою властивістю системи моніторингу як *штучної* системи є властивість *організованості*. Організованість системи визначається управлінням зв'язками між елементами системи та зв'язками системи з навколишнім середовищем. Властивість організованості системи відображає не випадкове підсумовування її елементів, а спеціальну організацію їх взаємодії. Це означає, що система моніторингу буде працювати лише в тому випадку, якщо всі її елементи будуть наділені конкретним змістом, їх взаємодія буде спеціально організована, а базою організації й здійснення моніторингу стануть науково обґрунтовані принципи.

4. *Цілісна та стабільна.*

Єдність та взаємодія елементів моніторингової діяльності забезпечує цілісність системи, а наявність стійкого зворотнього зв'язку свідчить про стабільність системи.

5. *Цілеспрямована та мобільна.*

Система педагогічного моніторингу завжди спрямована на досягнення певної мети. Наявність мети є визначальною ланкою у моніторинговому

дослідженні. Окрім того, слід зазначити, що у процесі досягнення мети, властивості системи моніторингу змінюються з часом, що вказує на її мобільність (динамічність).

Таким чином, виокремивши склад, структуру, системоутворюючі фактори та характеристики системи педагогічного моніторингу, ми ще глибше зрозуміли сутність цього поняття, що, в свою чергу, дозволяє побачити перспективи наших подальших досліджень у напрямку вдосконалення системи моніторингу якості процесу навчання.

Список використаних джерел

1. Большой словарь иностранных слов. – М.: Центрполиграф. – 2008. – 640с.
2. Майоров А.Н. Мониторинг в образовании. Книга 1. / Алексей Николаевич Майоров. – СПб.: Изд-во Образование-Культура, 1998. – 220с.
3. Лукіна Т. Моніторинг у системі загальноосвітньої підготовки. / Т.Лукіна, Буркіна Н. Освіта України / Н.Буркіна – 2001. – №8. – С.5.
4. Яковлева Р. Моніторинг у системі роботи вчителя / Р.Яковлева – К.: Вид-во «Плеяди», 2005. – 112с.
5. Кондрашова Л.В. Превентивная педагогика: [Учеб. Пособие] / Лидия Валентиновна Кондрашова – К.: Вища школа, 2005. – 231с.
6. Митина О.А. Сравнительный обзор систем мониторинга в образовании. / О.А.Митина. – // Школьные технологии. – 2000. – №5-6. – С.69-71.
7. Агошкова Е.Б. Эволюция понятия системы / Е.Б.Агошкова, Б.В.Ахлибинский // Вопросы философии. – 1998. – №7. – С.170-179.

*Н.О.Чувасова,
канд. пед. наук,
Криворізький ДПУ*

ДИАЛОГ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ БІОХІМІЇ

В статті розглядаються особливості діалогу як засобу розвитку творчої особистості у процесі вивчення біохімії.

Ключові слова: творча особистість, пізнавальна активність, діалог, діалогічне навчання.

В статье рассматриваются особенности диалога как способа развития творческой личности в процессе изучения биохимии.

Ключевые слова: творческая личность, познавательная активность, диалог, диалогическое обучение.

The article considers some peculiarities of the dialogue as a way of the development of the creative personality in the course of biochemistry studying.

Key words: creative personality, cognitive activity, dialogue, dialogue training.

Постановка проблеми у загальному вигляді. В Україні освіта визнана однією з найголовніших складових загальнонародських цінностей. Вектор сучасної політики і стратегії держави спрямований на подальший розвиток